

Шванова О. В.,

*старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0009-0008-0533-046X>*

ПРАКТИКА УСТАЛЕННЯ ТА АДАПТАЦІЇ ТЕРМІНІВ-АНГЛІЗМІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ТЕРМІНОСИСТЕМІ ІТ-ІНДУСТРІЇ

Анотація. Стаття присвячена аналізу практики усталення та адаптації термінів-англізмів у національній терміносистемі ІТ-індустрії. Актуальність дослідження зумовлена інтенсивним розвитком інформаційних технологій, унаслідок чого англійська мова посідає провідне місце у формуванні спеціалізованої термінології. Вхідження іншомовних термінів відбувається шляхом запозичення, транскрибування, калькування чи комбінованих моделей перекладу, однак цей процес є поступовим і нерівномірним, що обумовлює наукову та практичну цінність вивчення явища.

Метою статті є простежити механізми усталення та адаптації англізмів у національній терміносистемі ІТ-галузі, визначити проблеми й тенденції цього процесу, а також виявити чинники, що сприяють або перешкоджають закріпленню іншомовних термінів у професійному дискурсі. У роботі застосовано критерії адаптації та усталення іншомовних запозичень, запропоновані О.Г. Муромцевою, що передбачають аналіз фонетико-графічної та граматичної інтеграції, словотвірної активності та семантичного засвоєння термінологічних одиниць.

У центрі уваги дослідження перебувають терміни *“software engineer”*, *“software developer”*, *“front-end developer”*, *“back-end developer”*, *“full stack developer”*. Доведено, що перші два терміни вже набули високого ступеня усталеності завдяки граматичній і словотвірній інтеграції, широкій синонімічній варіативності та закріпленню у професійному середовищі. Натомість назви *“front-end developer”*, *“back-end developer”*, *“full stack developer”* перебувають на початкових етапах адаптації, оскільки в українській мові функціонують переважно у формах транскрибування (*«фронт-енд розробник»*, *«бек-енд-розробник»*, *«флустек-розробник»*) та часткового перекладу (*«фахівець із фронт-енду»*). Аналіз вакансій на платформі *work.ua* підтвердив їх активне вживання в англomовному варіанті, що свідчить про значний вплив глобалізації та міжнародних стандартів на професійну комунікацію в Україні.

З'ясовано, що мовні чинники у поєднанні з позамовними визначають динаміку адаптації англізмів. Використання оригінальних форм у найменуванні посад набуває статусу маркера професійної компетентності та відкритості до міжнародного ринку праці.

Ключові слова: англізми, переклад термінів, ІТ-індустрія, адаптація, усталення.

Постановка проблеми. Збагачення національної терміносистеми ІТ-дискурсу відбувається насамперед завдяки запозиченню нових понять та термінів з англійської мови, яка є міжнародною мовою для ІТ-індустрії. Стрімкий розвиток цієї сфери зумовлює виникнення нових процесів та явищ, що

поступово закріплюються як термінологічні одиниці означеної терміносистеми. Період входження, запозичення, адаптації, засвоєння, закріплення термінологічних одиниць є послідовним процесом розвитку і наповнення галузевої мови. Водночас вплив глобалізації також робить свої корективи, прискорюючи або змінюючи традиційні етапи становлення іншомовних термінів в національній фаховій терміносистемі. Дослідження процесів входження, адаптації й усталення термінів-англізмів у національній терміносистемі ІТ-індустрії є надзвичайно важливим сьогодні. Адже ІТ-галузь є однією з найбільших англomовних сфер, де більшість термінів з'являється англійською і лише згодом адаптується в українське професійне середовище. Вивчення цієї проблеми має як наукову так і практичну цінність. Науковий аспект полягає у виявленні механізмів і закономірностей запозичення і закріплення англізмів, а також у визначенні ефективних стратегій перекладу означеного пласту лексики. Практична цінність сприяє унормуванню термінології, що має значення для навчально-освітнього процесу, професійної комунікації, ведення документації, а також укладання галузевих глосаріїв та словників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наявність численних наукових праць та публікацій засвідчує, що тема запозичень залишається і надалі актуальною для наукового товариства. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи та ступені адаптації досліджувала Л. М. Архипенко [1]. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову вивчала Н. О. Попова [2]. Чинники процесу адаптації запозичень до системи мови аналізувала Г. В. Зимовець [3]. Серед знакових мовознавців цю тему не залишали поза увагою І.Д. Фаріон, О. Г. Муромцева, Ю. О. Жлуктенко та багато інших. Однак, наявні наукові розвідки в недостатній мірі висвітлюють тему запозичень властивих терміносистемі ІТ-індустрії, якій присвячується наша робота.

Формування мети статті. Отже, мета нашої статті це простежити механізми усталення та адаптації термінів-англізмів у національній терміносистемі ІТ-індустрії, виявити проблеми й тенденції цього процесу, а також окреслити його вплив на формування професійного дискурсу. Досягнення означеної мети потребує виконання наступних завдань. Проаналізувати стратегії перекладу та передачі термінів-назв посадових рівнів в ІТ-компаніях. Визначити ступінь усталеності та варіативності термінів-англізмів у фаховому середовищі. Виявити чинники, що можуть бути як мовними так і позамовними, що сприяють чи перешкоджають їх закріпленню.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення поставленої мети та реалізації окреслених завдань доцільно насамперед

звернутися до теоретичного підґрунтя проблеми та уточнити низку базових термінів, необхідних для подальшого аналізу.

Отже, «англізм» – це різновид мовного запозичення: слово, його окреме значення, вислів, тощо, які запозичені чи перекладені з англійської мови, також утворені за її зразком [4].

Поняття «усталений» тлумачиться як «сталій, стійкий, який закріпився у певній формі» [5]. У контексті термінології під «усталеним терміном» розуміємо такий, що закріпився у конкретному значенні й набув широкого вжитку як в професійній галузі, так і в загальному мовленні.

Адаптація лексичних запозичень – це тривалий процес, що відбувається в декілька етапів. Так, О. Г. Муромцева виділяє низку критеріїв усталення запозиченого слова:

- 1) фонетично-графічне відтворення іншомовної лексеми засобами мови-реципієнта;
- 2) повне або часткове фонетичне засвоєння;
- 3) граматичне засвоєння, тобто входження запозиченої одиниці до певного граматичного класу слів;
- 4) словотвірна активність, яка виявляється у використанні запозичених слів як твірних основ;
- 5) семантичне засвоєння, яке полягає у встановленні різноманітних зв'язків з елементами словника, входженні в синонімічні ряди та створенні антонімічних пар [6, с. 61-62].

У подальшому аналізі термінів-англізмів професійного дискурсу IT-індустрії ми спиратимемося саме на зазначені критерії.

Студенти другого курсу спеціальності «Інженерія програмного забезпечення» НУ «Львівська політехніка» у межах навчальної дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням, частина 3» опановують тему «Title jobs in tech». Вивчення цієї теми є актуальним з огляду на те, що вона сприяє формуванню у студентів цілісного уявлення про спектр професійних посад в межах їх спеціальності, визначення відмінностей між ними, а також окреслення можливих напрямків професійного розвитку після завершення навчання в університеті. У межах нашого дослідження ця тема є особливо корисною, оскільки надає приклади для аналізу мовних процесів: які з найменувань посад закріпилися в українській мові як запозичені, які функціонують без перекладу, а які відтворюються методом транскрибування чи калькування.

Розглянемо детальніше терміни «*software engineer*» та «*software developer*». Звертаючись до перекладного ресурсу Reverso context знаходимо наступні варіанти відповідників:

software engineer – програміст, інженер-програміст, програмний інженер, інженер програмного забезпечення, розробник програмного забезпечення

software developer – розробник програмного забезпечення, програміст, дизайнер програмного забезпечення [7].

Як бачимо словник надає спільний варіант перекладу «розробник програмного забезпечення» для обох термінів. Однак вже на другому курсі студенти знають, що «*software engineer*» та «*software developer*» позначають абсолютно різні посади з відмінними обов'язками, завданнями та функціями у компанії, хоча тісно співпрацюють у межах команди. «*Software engineer*» («інженер програмного забезпечення», «програміст») – це фахівець, який проектує програмні системи на рівні архітектури, забезпечує їхню надійність, безпеку, масштабованість та інтеграцію з іншими системами. Подібно до архітектора будинку, що створює креслення, інженер програмного забезпечення не лише пише код, але й визначає принципи його функці-

онування та подальшої підтримки. Тоді як «*software developer*» («розробник програмного забезпечення») – це спеціаліст, який безпосередньо реалізує програмний продукт, створює конкретний додаток чи програму, так як будівельник, що зводить стіни та облаштовує приміщення. Таким чином, хоча обидві посади пов'язані із написанням коду, вони представляють різні рівні професійної діяльності.

Терміни «*software engineer*» та «*software developer*» належать до складних термінів, побудованих за моделлю N1+N2 сполучення іменника з іменником. На українську мову вони перекладені складним терміном, де український відповідник N2 виступає у формі родового відмінку як постпозитивне означення до відповідника N1: *software* (N1) *engineer*(N2) – «інженер програмного забезпечення», *software* (N1) *developer*(N2) – «розробник програмного забезпечення» [8]. Такий спосіб перекладу є одним із характерних способів перекладу моделей такого типу.

Зіставлення цих термінів із критеріями усталення за О. Г. Муромцевою дає підстави стверджувати, що вони пройшли більшість етапів адаптації. Варіанти «інженер програмного забезпечення», «розробник програмного забезпечення» граматично інтегровані в українську мову, належать до іменників чоловічого роду, відмінюються за відмінками та можуть утворювати словосполучення, наприклад «посада інженера програмного забезпечення». Відповідники «інженер програмного забезпечення», «розробник програмного забезпечення» демонструють ознаки словотвірної активності «інженерний», «розробницький», «розробка програмного забезпечення». Аналізовані терміни мають певне семантичне засвоєння, адже інтегруються у синонімічні пари. «Інженер програмного забезпечення», «програміст», «системний архітектор» функціонують як часткові синоніми з відтінками значень. У свою чергу, «розробник програмного забезпечення» та «девелопер» також можуть розглядатися як синоніми, однак варіант «*developer*» це фонетичне відтворення англійського «*developer*» методом транскрибування.

Отже, можемо припустити, що варіанти «інженер програмного забезпечення», «розробник програмного забезпечення» відповідники оригінальних термінів з англійської мови закріпилися у конкретному значенні в українській мові й набули достатньо широкого вжитку у своїй галузі.

Зупинимось докладніше на термінах «*front-end developer*», «*back-end developer*», «*full stack developer*», що позначають окремі напрямки в межах професії «*software developer*» («розробник програмного забезпечення»). В українській мові вони відтворюються способом транскрибування, часткового перекладу, або ж залишаються без перекладу.

Термін «*Front-end developer*» передається варіантами «фронт-енд розробник»; «фахівець із фронтенду». Він позначає спеціаліста, який відповідає за користувацький інтерфейс, дизайн, роботу з меню, анімаціями та адаптивність програмного продукту до різних пристроїв.

Термін «*Back-end developer*» в українській мові функціонує у формі «бек-енд-розробник» і використовується на позначення фахівця, що відповідає за роботу серверної частини, баз даних, логічну обробку інформації та забезпечення безпеки.

«*Full stack developer*» перекладається як «фулстек розробник» або «розробник повного циклу». Цей термін позначає спеціаліста, який поєднує компетенції фронт-енд і бек-енд розробки.

Зіставлення зазначених англійзмів з критеріями усталення термінологічних одиниць показує, що вони перебувають на початкових етапах адаптації. Відповідники «фронт-енд розробник», «бек-енд-розробник», «фулстек розробник» є прикладами фонетично-графічного відтворення оригінальних англійських термінів у мові-реципієнті, та демонструють часткове фонетичне засвоєння в українській мові.

Аналіз вакансій на порталі work.ua, що є одним із найпопулярніших ресурсів з пошуку роботи в Україні підтверджує їхнє активне функціонування. Переважна більшість оголошень на вакантні посади у категорії «ІТ, комп'ютери, Інтернет» подається англійською мовою: *junior front-end developer*, *strong junior back-end developer (trainee)*, *middle full stack JavaScript developer* [9]. Значно менша кількість вакансій пропонується українською мовою, коли терміни-англійзми відтворюються або способом транскрибування: «фронт-енд-розробник (*Junior+*, *Middle*)» або ж часткового перекладу «*front-end розробник*».

Відтворення термінів «*front-end developer*», «*back-end developer*», «*full stack developer*» безпосередньо ілюструє дію як мовних, так і позамовних чинників, що зумовлюють їх закріплення в українській мові. До мовних чинників належать способи передачі, фонетико-графічна адаптація та синонімія. Існування варіативності у способі відтворення: «фронт-енд-розробник» – «фахівець із фронт-енду» сповільнює процес усталення. Синонімічне вживання термінів, «розробник повного циклу» та «фулстек розробник» створює певну конкуренцію, що також позначається на закріпленні в терміносистемі означеної галузі. Позамовні чинники пов'язані з інтегрованістю українського ІТ-ринку у глобальний простір, використанням англійської мови в міжнародних стандартах, технічній документації, вакансіях і професійній комунікації. У цьому контексті визначальну роль відіграє глобалізація, яка підтримує функціонування іншомовних форм без перекладу. Оскільки в ІТ-індустрії англійська мова домінує як міжнародна мова, Терміни англійською сприймаються як маркер професійності та інтеграції у світовий ринок. Показовим є приклад міжнародної компанії Softserve, яка маючи представництва в Україні розміщує оголошення про вакантні посади англійською мовою: *Junior Python Software engineer*; *Junior R&D Engineer (High performance computing)*; *Middle Node. Js Software Engineer (API)*; *Middle Python software engineer*; *Middle Java full stack software engineer*; *Middle full stack software engineer (React+Java)*; *Middle / Senior C/C++ software engineer*; *Middle react native engineer*; *Middle Java Software engineer* та інші [13].

Висновки і перспективи подальших пошуків. Проведений аналіз практики входження та адаптації термінів-англійзмів на прикладі найменувань посад в ІТ-компаніях засвідчив, що такі одиниці, як «*front-end developer*», «*back-end developer*», «*full stack developer*», перебувають на етапі часткового закріплення в українській терміносистемі. Їхнє відтворення здійснюється переважно шляхом транскрибування («фронт-енд-розробник», «бек-енд-розробник», «фулстек-розробник»), інколи у комбінації з частковим перекладом («*front-end розробник*»; «*розробник повного циклу*»).

Під час усталення термінів-англійзмів у терміносистемі ІТ-індустрії мовні чинники тісно взаємодіють із позамовними. Вирішальною є роль глобалізації: англійські терміни не лише відображають міжнародні стандарти та вимоги галузі, але й формують професійну ідентичність фахівців, які прагнуть

інтегруватися у світовий ринок праці. Використання англійзмів у найменуванні посад навіть у межах україномовних вакансій можна розглядати як прояв глобалізаційного впливу та прагнення до уніфікації професійної термінології.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розширенні аналізу на інші групи термінів-англійзмів в ІТ-сфері, зокрема пов'язаних із аналітикою даних (*data analyst*, *data scientist*), інструментами (*DevOps engineer*), а також у вивченні динаміки їхнього функціонування в академічному дискурсі, навчальних програмах і перекладацькій практиці. Це дозволить більш повно окреслити тенденції розвитку сучасної української ІТ-терміносистеми в умовах глобалізаційних процесів.

Література:

1. Архипенко Л.М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англійзмів у пресі кінця XX – початку XXI ст.): автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2005. 23 с.
2. Попова Н.О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мову (90-і рр. XX ст. – початок XXI ст.) автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя, 2005 19 с.
3. Зимовець Г.В. Чинники процесу адаптації запозичень до системи мови. Мовознавство. 2021. №6. С. 24-39
4. The free encyclopedia Wikipedia. Англійзм (також англізм). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 25.08.2025).
5. Словник української мови URL: <https://sum.in.ua/s/ustalenyj> (дата звернення 20.08.2025).
6. Муромцева О.Г. Розвиток лексики української літературної мови в другій половині XIX на початку XX ст. Харків: Вища шк., 1985. 152 с.
7. Reverso context. URL: <https://context.reverso.net> (дата звернення 20.08.2025).
8. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця: Нова Книга, 2018. 652 с.
9. Work.ua. URL: <https://www.work.ua/jobs-lviv-it> (дата звернення 19.08.2025).
10. Cambridge dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення 25.08.2025).
11. Merriam Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення 25.08.2025).
12. Oxford learner's dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення 25.08.2025).
13. Softserve. URL: <https://career.softserveinc.com/uk-ua/vacancies> (дата звернення 20.08.2025).

Shvanova O. Practice of establishing and adapting Anglicism terms in the national terminology system of the IT industry

Summary. The article is devoted to the analysis of the practice of establishing and adapting Anglicisms in the national terminology system of the IT industry. The relevance of the study is due to the intensive development of information technologies, as a result of which the English language occupies a leading place in the formation of specialized terminology. Foreign terms are introduced through borrowing, transcription, calquing, or combined translation models, but this process is gradual and uneven, which determines the scientific and practical value of studying this phenomenon.

The purpose of the article is to trace the mechanisms of establishment and adaptation of Anglicisms in the national terminology system of the IT industry, to identify the problems and trends of this process, as well as to identify the factors that contribute to or hinder the consolidation of foreign terms

in professional discourse. The work applies the criteria for the adaptation and establishment of foreign borrowings proposed by O. H. Muromtseva, which involve the analysis of phonetic-graphic and grammatical integration, word-formation activity, and semantic assimilation of terminological units.

The study focuses on the terms “*software engineer*,” “*software developer*,” “*front-end developer*,” “*back-end developer*,” and “*full stack developer*.”

It has been proven that the first two terms have already become highly established thanks to grammatical and word-formation integration, wide synonymic variability, and consolidation in the professional environment. On the other hand, the terms “*front-end developer*,” “*back-end developer*,” and “*full stack developer*” are in the early stages of adaptation, as they are mainly used in Ukrainian in their transcribed forms («фронт-енд розробник», «бек-енд-розробник», «фулстек-розробник») and partial translation («фахівець із фронт-енду»). An analysis of job vacancies on the work.ua platform

confirmed their active use in the English-language version, which indicates the significant influence of globalization and international standards on professional communication in Ukraine.

It has been found that linguistic factors, combined with extra-linguistic factors, determine the dynamics of the adaptation of Anglicisms. The use of original forms in job titles acquires the status of a marker of professional competence and openness to the international labor market.

Key words: Anglicisms, translation of terms, IT-industry, adaptation, establishing.

Дата першого надходження рукопису
до видання: 19.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису
після рецензування: 17.09.2025

Дата публікації: 21.10.2025